

POSTANOWIENIE

Dnia 16 listopada 2022 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Igor Zgoliński (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Marek Siwek

SSN Paweł Kołodziejcki

w sprawie **J. J.**,

skazanego z art. 148 § 1 k.k. z 1932 r.

po rozpoznaniu w Izbie Karnej na posiedzeniu

w dniu 16 listopada 2022 r.,

wniosku Zastępcy Prokuratora Generalnego Dyrektora Głównej Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu

o wznowienie postępowania w przedmiocie stwierdzenia nieważności wyroku karnego Wojskowego Sądu Rejonowego w Łodzi z dnia 15 listopada 1954 r. w sprawie o sygn. Sr 164/54, zakończonego prawomocnym postanowieniem Sądu Apelacyjnego w Łodzi z dnia 21 listopada 1996 r., sygn. II AKz 359/96, utrzymującym w mocy postanowienie Sądu Wojewódzkiego w Łodzi z dnia 4 września 1996 r., sygn. IV ko 11/96 Un, oddalające wniosek o stwierdzenie nieważności orzeczenia,

na podstawie art. 540 § 1 pkt 2 k.p.k., art. 547 § 2 k.p.k.

postanowił:

- 1) wznowić postępowanie w przedmiocie stwierdzenia nieważności wyroku karnego Wojskowego Sądu Rejonowego w Łodzi z dnia 15 listopada 1954 r. w sprawie o sygn. Sr 164/54, zakończone prawomocnym postanowieniem Sądu Apelacyjnego w Łodzi z dnia 21 listopada 1996 r., sygn. II AKz 359/96,**

utrzymującym w mocy postanowienie Sądu Wojewódzkiego w Łodzi z dnia 4 września 1996 r., sygn. IV ko 11/96 Un;

2) uchylić postanowienie Sądu Apelacyjnego w Łodzi z dnia 21 listopada 1996 r., sygn. II AKz 359/96 oraz utrzymane nim w mocy postanowienie Sądu Wojewódzkiego w Łodzi z dnia 4 września 1996 r., sygn. IV ko 11/96 Un, oddalające wniosek o stwierdzenie nieważności orzeczenia i przekazać sprawę do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu w Łodzi;

3) obciążyć Skarb Państwa wydatkami postępowania wznowieniowego.

UZASADNIENIE

Na skutek wniosku złożonego przez T. J. na podstawie przepisów ustawy z dnia 23 lutego 1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego postanowieniem z dnia 4 września 1996 r., sygn. IV ko 11/96 Un, Sąd Wojewódzki w Łodzi oddalił wniosek o stwierdzenie nieważności orzeczenia byłego Wojskowego Sądu Rejonowego w Łodzi z dnia 15 listopada 1954 r. w sprawie o sygn. Sr 164/54, wydanego wobec J. J., na podstawie którego został on uznany za winnego popełnienia przestępstwa z art. 148 § 1 k.k. z 1932 r. i skazany na karę 2 lat pozbawienia wolności. Jako motywy oddalenia wniosku generalnie przyjęto brak przesłanek do zakwalifikowania zachowania J. J. jako działalności niepodległościowej, a tym samym brak przesłanek do stwierdzenia nieważności wyroku, określonych w art. 1 ust. 1 ww. ustawy.

Postanowienie w przedmiocie oddalenia wniosku zostało zaskarżone przez wnioskodawczynię. W konsekwencji rozpoznania środka odwoławczego Sąd Apelacyjny w Łodzi postanowieniem z dnia 21 listopada 1996 r., sygn. II AKz 359/96, zaskarżone postanowienie utrzymał w mocy, dzieląc zapatrywania Sądu I instancji co do charakteru działalności J. J..

Zastępca Prokuratora Generalnego Dyrektor Głównej Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu złożył wniosek o wznowienie postępowania zakończonego powyższym orzeczeniem, wnosząc o jego uchylenie oraz uchylenie postanowienia sądu pierwszej instancji, oddalającego wniosek o stwierdzenie

nieważności orzeczenia oraz przekazanie sprawy Sądowi Okręgowemu w Łodzi do ponownego rozpoznania.

Argumentem przemawiającym za potrzebą uwzględnienia nadzwyczajnego środka zaskarżenia było to, że kwestionowane rozstrzygnięcia opierały się jedynie na szczątkowych materiałach archiwalnych, dotyczących postępowania przed byłym Wojskowym Sądem Rejonowym w Łodzi w sprawie o sygn. Sr 164/54. W wyniku złożonego przez wnioskodawczynię T. J. ponownego pisma wraz z dokumentami zostały ujawnione nowe archiwalne materiały dowodowe, związane z działaniami funkcjonariuszy resortu bezpieczeństwa publicznego w sprawie J. J. oraz jego działalności. Przedmiotowy materiał dowodowy stanowią akta kontrolno – śledcze postępowania przeciwko J. J. (obecna sygn. IPN Ld [...]) oraz akta sprawy agencyjnego rozpracowania kryptonim „S.” (obecna sygn. IPN Po [...])¹, przechowywane w Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej. Wynika z niego wysokie prawdopodobieństwo, że orzekając w przedmiocie stwierdzenia nieważności orzeczenia skazującego J. J. sądy obu instancji dopuściły błąd, co skutkowało wadliwością wydanych rozstrzygnięć.

Sąd Najwyższy zważył co następuje.

Wniosek okazał się zasadny. Jak wynika z ujawnionych dokumentów archiwalnych (IPN Ld [...]) – akta śledcze w sprawie przeciwko J. Ś.), a w szczególności z treści składanych przez ww. wyjaśnień, J. J. wiedział i miał świadomość udzielania pomocy osobom działającym czynnie w wojskowych strukturach niepodległościowych, zaś działania te realizował w sposób dobrowolny. Również z akt sprawy agencyjnego rozpracowania kryptonim „S.” (obecna sygn. IPN Po [...])¹) wynika, że J. J. wielokrotnie udzielał pomocy i podejmował działania pomocnicze ukrywając J. Ś. w swoim mieszkaniu oraz pomagając organizacji niepodległościowej. Powyższe archiwalne dokumenty wskazują zatem, że działania J. J. polegające na udzielaniu wszelkiej pomocy w ukrywaniu się przed organami bezpieczeństwa publicznego wiązały się z działalnością na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego w podziemiu antykomunistycznym i miały w pełni świadomy charakter.

Zgodzić należy się z autorem wniosku, że powyższe ujawnione dowody podważają pewność ustaleń faktycznych przyjętych za podstawę prawomocnego

oddalenia wniosku w postępowaniu unieważnieniowym Sądu Wojewódzkiego i Sądu Apelacyjnego w Łodzi oraz w wysokim stopniu uprawdopodobniają, że wydane w tym przedmiocie orzeczenia obarczone były błędem w zakresie zdekodowania rzeczywistych powodów skazania J.J. wyrokiem byłego Wojskowego Sądu Rejonowego w Łodzi z dnia 15 listopada 1954 r. w sprawie o sygn. Sr 164/54. , Można w świetle nowych dokumentów uznać, że powyższe skazanie, odmiennie aniżeli przyjęły to sądy w Łodzi, łączyć należy z działalnością, o jakiej mowa w art. 1 ust. 1 ustawy z dnia 23 lutego 1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego.

Zestawiając powyższe realia z poszczególnymi podstawami wznowieniowymi, zauważyć trzeba, że odnoszą się one wprawdzie jedynie do postępowania rozstrzygającego o odpowiedzialności karnej. Niemniej jednak podzielić należy pogląd, zgodnie z którym wymienione w treści art. 540 § 1 pkt 1 k.p.k. prawomocne orzeczenie kończące postępowanie sądowe należy postrzegać w ujęciu szerszym i odnieść do postępowania rozstrzygającego w przedmiocie procesu, a więc nie wyłącznie odpowiedzialności karnej. W tym stanie rzeczy wniosek o wznowienie postępowania zakończony prawomocnym postanowieniem oddalającym wniosek o stwierdzenie nieważności orzeczenia, stosownie do powyższej ustawy, uznać należało za dopuszczalny na podstawie art. 540 § 1 pkt 2 k.p.k. (por. np. postanowienia SN: z dnia 9 marca 1999 r. sygn. II KO 250/98, z dnia 30 października 2001 r., sygn. II KO 117/00, z dnia 26 lutego 2003 r., sygn. II KO 38/02).

Kierując się powyższymi argumentami Sąd Najwyższy stwierdził, że zachodziły przesłanki określone w art. 540 § 1 pkt 2 k.p.k., implikujące potrzebę wznowienia postępowania, a nadto uchylenia orzeczeń sądów obu instancji wydanych w przedmiocie oddalenia wniosku o stwierdzenie nieważności wyroku i przekazania sprawy Sądowi Okręgowemu w Łodzi do ponownego rozpoznania. W jego toku winna zostać dokonana powtórna ocena merytoryczna aktualnie dostępnego, szerszego, materiału dowodowego, co pozwoli na wydanie rozstrzygnięcia opartego na całokształcie okoliczności przedmiotowej sprawy.

